

44. ՇԻՐԻՆ ՇԱԽ, ՊԱՐԱԿ ՇԱԽ, ՏԵՂԻՆ ՇԱԽ

Ժամանակով թագավորը կելնի, ուր մեկ լաճ, տորսեն ատ լաճ կերթա նեճիր, նեճիրից ինչ էվարին կը գա հերի՛մ տոռ վե կընցընը, ատ հերից ծենըմ կիլնը:

Կըսը. «Քի ուրկո՞ւք, թե՞ պուրպուք»:

Շատ երկու-իրեք տիր ատ լաճ կերթա նեճիր, քանը տիրըմ ինչ նեճիրից ինչ կը գա, ատ տոռ վե ինչ կը ընցընը, հերից էլ՛մ ծեն կիլնը, կըսը. «Յե՛յ, թագավո՛րը լաճ, քիկ ուրկո՞ւք, թե՞ պուրպուք»:

Տորսեն ատ թագավորը լաճ կերթա տուև, ջոջ մարտիրուն կը պատմը:

Հատե ջոջ մարտըմ կիլնը, կը խասկըմա, կըսը. - Թագավո՛րը լաճ, իս գինամ՝ ան ինչ կը, ան քի ծանտըր տաճըմ կա, ան կը կանչը, կըսը քի՛ ուրկո՞ւք կուգես, թե՞ պուրպուք, ան քի տաճըմ տը կա քիկ, ան քի կըսը՝ քի կըպը ատ տաճը մըկա՞ գա վաճր քիկ, թի՞ ջոջանաս:

Լաճն էլ էսաց. - Մըկա իս ջըհել եմ, պալքըմ կանամ հաղթեմ, ըզծի ագատեմ, ջոջանամ՝ ալ չըմ կանա, ախըր հաքի տը գա, թըղ մըկա կա, քանց զըմեն աղեկ:

Էտա մարտըն էլ կըսը. - Օր անցկուն ը, ինչ տիր մ՝ էլ կերթաս, կը կանչը, կըսը՝ քի ուրկո՞ւք կըպը, թե՞ պուրպուք, տու էլ սա՞ օր հաքի տի՛լնը, ծի ուրկուք, տորսեն քի տըսը՝ էն տաճքից ինչ տու պըրծնիս, երկըթե աթոռ նըստիս, մըսե սեղնը վերա խաց ուտես, օր ագատես:

Տորիս ետ թագաւորը լաճն էլ կերթա նեճիր, ինչ կը տաննա, կը գա վար հերին, տըռնեն ձեն կիւնը, էլմէլ կըսը. - Քի ուրկո՞ւք կըպը, թե՞ պուրպուք:

Ան էլ կըսը. - Օր տ'իւնը, թըղ ուրկուք իւնը:

Էն էլ կերթա, մեկ քանի՛մ ասքար կառնը, կերթա սար՝ նեճիր: Օրըմ անցկում պուքըմ կիւնը, կարկուտըմ կը գա, ըրիվ-ճըրիվ կիւնը մանչ անու ասքրին, հըմեն մեկ տեղըմ վե կերթան տակ, կը մեռնին: Թագաւոր լաճը փըշուրըմ խորտ կիւնը, անու ծին աղեկ կիւնը, քանը ուր կանվաթ կա, իր ծին կը քըշը, ծին էլ հըրաւամիշ իլիրը, անցկում կը թըռնը՝ կերթա պալկա մամլաքաթըմ, կը տանը, մեկ իրիցուն տըռան հիրչիվ պայա կանը:

Ատ իրիցուն էլ ախչիկըմ կա, տուս կիւնը, կը տեսնա, կերթա հւր խոր կըսը. - Կակո՛, մեկ աղեկ մարտըմ կի վար ծիուն պաղիր, թաց մի տոռ կայնիր:

Էրեց կիւնը, կը գա, կը տեսնա ատ մարտու նշանքտիր ինչ կեր վերա, կը տեսնա, որ մեծ մարտու տըղա յը, խիտ կը գրուցը, անցկուն պաղիր ը՝ լեզուն չըպուլուրը, ուր խատ իրիցուն գրուցը, հանա-հանա պեժըմ կա ինը, էրեցն էլ հանա կիւնը, կերթա հօդեն, ըգտպեն կը տա վանել, մարտն էլ կը առնը, կը տանը հօդեն, ծին էլ կը տանին փարկախ, գատ կը լեցնեն հիրչիվ ծիուն:

Մարտն էլ, էրեց հօդեն կը նըստին, կը տաքնան, մարտու լեզուն կը բանցվը, էրեցն էլ կըսը. - Յե՛, մա՛րտ, տու հուրտո՞ւք կը գաս, հո՞ւրտը տ'երթաս, տու ի՞նչ մարտ ես, մընակ ի՞նչըխ իկիր ես ըստա, ի՞նչ խըզմըթով էկիր ես:

Մարտըն էլ կըսը. - Իս չըմ գըտը՝ ինչըխ իմ իկեր, նա ծիկ խեր կա, նա մեր կա, իս էլ թու պանից սալըխ չըմ իտա, իմ ծին հանա ծի առեր, պիրիր ըստա:

Էրեցն էլ կըսը. - Դու չը՞ս իգա իմ ախչիկ տամ քի, ծի արտ, բան շատ կա, ծի էլ կա մեկ ախչիկ, ա՛րը, իմ ախչիկ տամ քիկ, խընտրաց արե՛ք, կերե՛ք:

Էտ էլ կըսը՝ կը գամ, կառնիմ:

Էրեցն էլ իր խորոտ ախչիկ կը պիրը, կը փսակը վար ատ մարտուն: Ատ մարտն էլ կիւնը, ուր թագաւորական խաւանքիր, նըշանքտիր կը խանը, կը տընը պուտուկըմ վե, պուտուկն էլ կը տանը փարկախ, ծիու տակ կը փուրը, ատ պուտուկ կը խուրը

հանտե, սալըմ կը տընը վար պերնին, մեկ տաստըմ ռենջըրը խալալ կը խագնը՝ ռենջըրուքին կանը իրիցու տուն:

Տորսեն ժամանակըմ վերեն կը ընցընը, ատ թագավոր տորսեն կը տեսնա՝ լաճ գացիր սար՝ նեճիր, լաճ կուրուսիր ը, մարտ սալըխ չի տա, մեռիր ը, չըն գտնա, սաղը չըն գտնա, շատ կը խարցընին՝ սալըխ չըն առնը: Թագավորն էլ կըսկըծու՝ քանի՛մ օր էլ վերա կը ընցընը, կը մեռնը:

Դուլվաթը խավթ կը թըղնին՝ մըհա վար որա գըլխուն թառը, գան անեն թագավոր, խավթն էլ կիլնը, կան կը գա, կերթա, վեց-յոթ ասքար հիտիվ կարճխասա կերթա, իրիցու քաղաք, իրիցու տան վերա կը թառը, ատ ասքարքիրն էլ կը խասնեն, գերեց կը բըռնեն, կը գարկեն, կըսեն. - Մի թագավորը լաճ գի ըստա՛ յը, խա՛ն տուս, մըհա ըսպաներ ես, մըհա ինչըխ իս արիր:

Ացկում կը գարկեն, կը տըլփեն, յալա յա սըթար, էրեցն էլ կըսը. - Ջա՛նըմ, իս ինչ խաբար իմ՝ ծի թագավորը լաճ ո՞րն ը, իս չըմ գըտնա:

Թագավորը լաճն էլ գացիր արտեր, աշունը չուր տըվիր, խիրկ կը մուլախը, ուր ցանքն, արտըն էլ չուրսքալուր ջըրիր, մեկ փըշուր մընացիր, լաճն էլ վերա կայներ, կը ջըրը, իրիցու ախչիկն էլ տըղով ը, հանալանալ խաց չըտարալ յուր իրկան, ան էլ էլավ, խաց առից, ուր իրկան խամար տարավ, մանչ արտին կը տեսնը՝ փըշու՛մ տեղ մընացեր, գի կը ջըրը, իրիկըն էլ անցկում լաճն ը, համա գյուր պախն կը տընը գյետին, կը նըստը, վար ուր պախին, խացըմ էլ կը տընը վար ուր կընկան ծընկան²⁷, կուտը:

Խիտ կուտը, խիտ կը խարցընը. - Վըրե՞ հանալան խաց բիրիր ասօր:

Ան էլ կըսը. - Ապա տու ռըհաթ ես, ասքար իկեր մի տուն, անցկում գարկիր իմ խոր, կը սպանը:

Էսաց. - Վըրե՞ կը գարկը, ի՞նչ կուզը:

Ախչիկն էլ էսաց. - Կըսեն՝ մի թագավորը լաճ իկեր ըստա, բի՛, տո՛ւ, խավթ մ՝ էլ թառիր մի փարկըխը տանիս:

Լաճն էլ համա ծեռ կը տա գյետին, փառք կը տա Աստըծուն, կընկան էլ կըսը. - Կընի՛կ, իմ խերն է մեռիր, խավթն էլ թըղած են, իս թագավորը լաճն են, եկած հիտիվ ծիկ, գընա՛ տուն, ծիու տակ

²⁷ Երկաթե աթոռ, մսե սեղան (Ծ.Բ.):

սալըմ կա, անտա՛ սալ շո՛ւմ տո, պուտուկըմ կա, անտ պուտուկ ան, իմ ծիմ ան, նա ֆըլան տեղ արը, չու՛մ իս փըշու՛մ լողկանամ:

Ախչիկն կերթա տուն, խոր կըսը, փարկախ կերթան, ծիու տակու սալ շու՛մ կը տան, անտ պուտուկ կը խանեն, անու ծիմ, ան պուտուկ կանեն, կը տանին մատ լաճ, լաճն էլ կիլնը, կը լողկանա, պուտուկ կը բանա, զուր խալա՛վքիր կը խալքնը, զուր ծիմ կը խեծնը, անտա դուլվա՛թը խալքն էլ, օր փարկախի տանիս թառեր էր, հանտուց կը թըռնը, կը գա, անքա՛րն էլ խիտ, վար թագա՛վորը լաճու զըլխուն կը թառը: Ասքա՛րն էլ անտ կընարեն կը գա, կը տեսնա ըզթագա՛վորը լաճ՝ սալա՛մըլիս կը պըռնը, կը կայնը, թագա՛վորը լաճ խընտրաց կէլնին, կը գան իրիցու տուն, տոր կը հիմանան, ուր թագա՛վորը լաճ էր, հանտե իրիցուն էսաց. «Գի իմ խեր մեռիր ը, իս տ'էլնիմ, էրթամ, էլնիմ թագա՛վոր»:

Կընըկն էլ էսաց. - Ապա իս ի՞նչըլիս անեմ, տու յաս, իս մընակ ի՞նչըլիս անեմ:

Թագա՛վորը լաճն էլ կըսը. - Ա՛րը, զքի տանեմ խիտ:

Դորսոն գանու կընիկ, հանկախ ինչ տէրթան, ծեռ կը տա, ինչ տը խիծուցը ծանտըր կիլնը, զոր կիլնը, անկախ օր կը թըլըռըքյա, տոր կը տա, անու տեռ ուռեն կը յա, թագա՛վորը լաճ կըսը. «Ատիկ իջուցե՛ք, անտ ծի ոջ չըկըտորը», անու շախ պա՛րա՛կ էր, անտ տեղաց դորիս, կընիկ կը թըղնը հանտե, պագպանտըմ կը տա կընկան, կըսը. «Թե լաճ էլավ, անուն դնես Պա՛րա՛կ Շախ, հիտիվ ծիկ գա, թե ախչիկ էլավ, ծախը, գատ պագպանտ հանտա-հանտա ծի բան ը»:

Հատոց կիլնը, կը թողնը, կերթա զուր խոր քաղաք, կիլնը թագա՛վոր, կը նըստը թաղթ:

Այա՛մ վերեն կը ընցնը, իրիցու ախչըկան լաճըմ կիլնը, անուն կը դենն Պա՛րա՛կ Շախ, ժամանակըմ վերեն կը ընցընը, լաճ կը ջոջանա, մատ քաղքը ճըթիրուն կը խաղա, շատ զորպա՛ կիլնը, ըզճըթիր զըմեն կը տըփը, անոնց մերիւրն էլ զըմենն էլ կը պա՛հրա՛վին, կըսեն՝ շա՛ն հեթիմ, տու մի տըղենիւր զըմեն սաղկըտիցիր:

Պա՛րա՛կ Շախն կը գա տուն, ուր մոր կըսը. - Մարե՛, վըրե՞ ծի խեր չըկա, որ ծիկ կըսին հեթիմ, վըրե՞ տերտեր իմ խեր չը:

Մերն էլ ուր լաճուն կըսը. - Մոր տուն տերտեր քու քառ-խերն ը:

Տըղեն կըսը. - Ապա իմ խերն հո՞ւր ը, իմ խեր վո՞վ ը:

Մայրը կըսը. - Քու խեր թագաւորի լաճն էր, անու խերն մեռաւ, իկին, ըզան տարան, արին թագաւոր:

Տըղեն կը խարցընը. - Ապա իմ խոր նըշան ի՞նչ կեր:

Մերն էլ իր լաճուն կըսը. - Քու խոր նըշան անտա պագ-պանտն էր, ինչ վար քու թիվին, քու խեր էսաց՝ թի լաճ կիլնը, կա՛պը վար թիվին, թըղ գա:

Ան էլ կիլնը, պագպանտ կը կապը վար ուր թիվին, քահել ծի՛մ կը խեծնը, լուպըմ ուսկը կը լըցը ուր ջոպ, կը յա: Շատ կը յա, քիչ կը յա, կը խասնը ուր խոր մոտ, ուր խոր սարեն, գինք չըխա-նը ճանչ, ծիուց պայա կիլնը:

Կըսը. - Իմ ծին տարե՛ք փարկախ, խորոտ գատ տըվեք իմ ծիուն:

Զին կը տանին փարկախ, խոտ, գարը, բան կը բերեն տուն, կը գարկը ատ մարտիրուն, բան չուտը, ան էլ կըսը. - Ատ բանիր մի՛ տեք իմ ծիուն, իմ ծին գատոնք չուտը:

Կէրթան, հարդ կը բերեն, սարսանի ցուրին կը բերեն, էլըմ կը գարկը, չուտը, ան էլ անոնց կըսը. - Ատ բանիր իմ ծին չուտը: Ատոնքն էլ ուտը, կը տըտռը:

Կըսին. - Ապա, ջանըմ, ի՞նչ տանք ուր ուտը, ծին անկուն գատ կուտը:

Պարակ Շախ լուպըմ ուսկը կը խանը, կը գարկը ատ մար-տիրուն:

Կըսը. - Իմ ծին նատուց կուտը:

Ատ մարտիր կէրթան, թագաւորին խաբար կը տան:

Կըսեն. - Մարտըմ իկիր ը, ինչ օր տանք անու ծիուն, չի ուտը, ըզմի կը տըվը, անու տերն էլ կըսը՝ իմ ծին ատոնք չուտը, իմ ծին ուսկը կուտը, խիտ լուպըմ ուսկը շանք կը տա, կըսը՝ իմ ծին նատուց կուտը:

Թագաւորն էլ կըսը. - Կանչե՛ք ատ մարտուն, թըղ գա:

Պարակ Շախ կիլնը, կիյա հանտե, թագաւորն Պարակ Շա-խին կըսը. - Դա՛, մարտ, ծին ո՛ւսկը կուտը, ծին բընենա՛վե խոտ, գարը կուտը, հայվան կա խոտ, գարը ուտը, չըտըտռը:

Պարակ Շախն էլ կըսը. - Իսան էլ կա, ուր խաց կուտը, ջուր կը խըմը, իսան կա, ուր չը տըտռը:

Թագաւորն էլ կըսը. - Դըմեն իսան, հըմեն մարտ կը տըտռը:

Պարակ Շախն էլ կըսը. - Ուր անկուն ը, քամի՛մ իմ մոր մոտեն գընաց, տու վըրե՞ սիցիր՝ իմ շախ պարակ ը, ծի ոջ չըկըտըրը, իմ մեր չըբիրիր:

Թագավորն էլ համա խընտալուց կըսը. - Դու Պարակ Շախն ի՞նչ:

Ճանչըցան, օր խեր-տըղա են, թագավորն էսաց. - Պարակ Շախ, տե ի՛լը, մա քաղքին կան արը, պըտըտը՝ մա քաղքին, կան արը, քի խամար ուրախութիւն արա:

Պարակ Շախ մա քաղքին կան իրը, քանի՛մ վախտ վերեն ընցավ, գիտըմ կընցներ քաղքը կըշտեն, խալկ կը գան, կը տեն ատ գիտ, մոր կը գեն քաղաք: Պարակ Շախ իպը, կարմունչըմ կապեց վար ան գիտուն, կայնավ կարմընչը կուշտ, վով կը գեր, վար կարմընչին վե էրթեր, կը գարկեր: Կըսեր. «Իս կարմունչ քի խամա՞ր իմ շիներ»: Խալկ կը տեն մանչ գիտուն, գիտո մեչ կը կայներ, կըսեր. «Կարմունչ կապեր եմ, ի՞նչ տու կը տաս մանչ գիտուն»:

Տորսեն գացին մա թագավոր գազընդ, գանգատ, սիցին. - Քու լաճ կարմունչըմ շիներ, կայներ վար կարմընչին, վով յա գա, կը գարնը, վար կարմընչին վե յա, կը գանը, տա գիտ, կը գանը: Վար կարմընչի վե յա կըսը՝ իս քի խամա՞ր իմ շիներ: Մա ջըրուն վե յա, կըսը՝ կարմունչ իմ շիներ, վըրե՞ մա գիտուն վե կը յաս:

Թագավորն էլ տորսեն կանչը, կը կանչը, ըզլաճ կը բիրը, սըքտըրմ կը տա, քաղքից կը թաղկը, կըսը. - Տեմակ տու քաղաքըմ տը ավրես:

Դորիս Պարակ Շախ ուր ծին կը խեծնը, կերթա ուրիշ մանլաքաթըմ, սարե՛մ կը տեսնա, չուրսբալուր սարին լըղըմ ը, կան կը գա, կը տեսնա տըղե՛մ ծի թըռուցած տալս կերեվա: Ան էլ ուր ծին կը տանը, կը բիրը, ծին կը տաքցը, կը թըռուցը ծին, ատ լըղըմ կընցնը, կերթա սարը մեչ, Կարմիր տեվըմ հանդե կիլնը, էն ատա տեվը կը կըռվին, ըգտեվ կը հաղթը, կը գարկը գյետին, օր ըսպանը, տեվ համա կըսը. «Ձի մը՝ ըսպանը, աիդ իլնը, իս քանը ժիր իմ, քի խուլանութին անեմ, ծի քուրըմ էլ կա, տամ քիկ»:

Ատու քուր կը գա, կըսը. - Ձա՛ր, ըսպանը, ատիկ թե բախտը մը կա, պոմ էլ անու մըտեն տը յա:

Պարակ Շախ կըսը. - Օր ընկավ բախտ, ի՛րը ռա՛յը, իս ըգան չըմ ըսպանը ալ:

Քուրն էլ կըսը. - Օր չըս ըսպանը, անու երկու ականչ ծալը, հըմեն ականչեն ծիու մալըմ կախը, օր անու մըտեն չիլնը, օրըմ քի քընուկ տեղով ըսպանը:

Պարակ Շախ կիլնը, ականչքիր կը ծակը, մալ կը կախը անու մըշան, անու քուր կառնը: Քանի՛մ վախտ վերա կընցնը, կիլնը, ատ տեվու մըղագեք կան կը գա, հօդե՛մ կը տեսնա, կը մըտնը ատ հօդին հինը, հօդից ինչ տիլնը տաւս, հօղը սարտարը վերեն ախշըկան սուրաթ ատե կը տեսնա, խելք գըլխուց կը յա:

Քիչ բա՛մ կը մընա, կիլնը, կը յա, տեվուն կըսը. - Ահա մըկա մա սուրաթը տեր բիրիր ծի խամար, յան չէ՝ մըկա ըգքի տը սպանեն:

Տեվն էլ կըսը. - Իս իրիք տարը արը թային վաթ անու սուրաթը տիրոջ, չըկարցա ծի խամար բերեր, գան շատ ցավցըցի, ան էլ գուր սուրաթ քեշից վար թըղթին, իս էլ բիրը, տըրը ըստա, տարին տիրըմ կը յամ, ատ սուրաթ թամաշա կանեն, իմ բըհեն կը խանիմ, կը տանում, մըկա ես ի՞նչըխ յամ, քի խամար բիրիմ:

Պարակ Շախ կըսը. - Չըմ գըտնա, յա՛ն տը բիրիս, յա՛ն ըգքի տը ըսպանեն:

Ատ տեվն էլ կիլնը, կերթա, շատ չափալամիշ կիլնը, չըկանա բա՛մ անը, կը գա, Պարակ Շախին կըսը. - Ացկուն սերպանտ արած ին, ինչըխ պըղըմծի պես մըտիր հինը, ալ մարտ չըկանա բիրը, ա՛րը խա ծիկ, բալքըմ տու բիրիս:

Պարակ Շախն էլ կիլնը, կերթան ծովու պերան, տեվ կը բիրը, կըրակ կանը ատե:

Կըսը. - Անունք կը գան ըստա, ծի կը տըփեն, կը գարկեն, ըգի անխելք կանեն, կը թըղնեն կերթան, իս կանախիմ, կը տեսնիմ ալ բան չըկա:

Ան էլ կըսը. - Ուր անցկուն ը, շա՛տ կըրակ արա, թըխ շուտ իլնին տաւս:

Կըրակ կանեն, ատ գուրլենբեն ընչ պըղըմծը մման ը, անցկուն կը շուգանան, կիլնին տաւս:

Պարակ Շախ կըրակից գատըն մըստեր ը, տեվ գա մա կըրակ: Ծովու փարին, ուր խուրտամ կիլնին կը գան, դեղըմ կը տան տեվու քընթին, տեվ անհաշ կընգըն հատե, անցկուն կը գարկեն, ըգտեվ մալըֆ կանեն, կը մըստեն հատե կըրակը կուշտ, ուրինց խամար քըրգախ կը շինեն: Անոնց խըյալ ալ մարտ չըկա ատեխ:

Պարանկ Շախն էլ քանկը կըմարեն կանտիկ կը գա, կը թալը, ծովու փարին կիք կը գըրկը, կը գանվթը, կառնը գան էլ, ըզխուտանն էլ կը բիրը, ըզտեվ կը անկանցը, կառնին, կը բիրին տեվու տուն:

Ատ փարին էլ կառնը ուր խամար, խուըտանն կը տա տեվուչ, տեվուչ քուրեն՝ Պարանկ Շախը մոտեն լաճ մը կիլնը, անուն կը դընեն Տեղին Շախ:

Պարանկ Շախ օրըմ կը քընը, տեվն էլ կիլնը, կերթա կը խեծ-նը վար Պարանկ Շախը սըրտին, ուր խիխտը, ան կընիկ առնը ուր խամար: Ատու քուր կանկանը, կը գա տըմըշկուլըմ կը գարկը, կը թալը տեն, կըսը. «Ատ մալիրուց անջըցը՝ ուր կախիր քու անանջ-քիրուց, ան քի չըսպանեց, տու ահոյ իս արիր, իլնիս անու խուլան, տու ի՞նչըխ ըզան տը ըսպանես»:

Պարանկ Շախ կանկանը, կիլնը վե, անու քուր անու քըսա կանը, ան էլ կիլնը, տեվուն կըսը. - Տե՛վ, տու էլըմ բեթախտ ընգար տուս, խա՞:

Տեվ էլըմ թորա կանը:

Էտա փարին կիլնը տըղով, ախչիկըմ կը բիրը, կը մընա, քանի՛մ ժամանակ վերա կընցնը, օրըմ ախչըկան անուն կը դընեն Փարիկ:

Էտա տեվն էլ կը բիրը, ան ախչիկ բալիւ կանը, կը տանը, թալը ծով: Չաչանց խալկ կը տանեն Չաչանց թագավորը խամար կը պախեն: Պարանկ Շախն էլ կիլնը, տեվ կը սպանը:

Տեղին Շախ կը ջոջանա, կիլնը, կերթա նեծիր, կերթա ուրիշ կազեն կիլնը տուս, էվարին կերթա Վառիկ Վարդանը քաղքը մեջ, տ'ուր կերթա, անու տեղ չըն իտա, ան էլ կը գարկը խալկ կը սպա-նը, կը ջարթը, կանջազը:

Վառիկ Վարդան կըտրիճ մարտըմ կիլնը, անու սարեն էլ գի քիշե՛մ, անու կըսեն. - Մենք քու լանյեղ չենք, գընա՛, Վառիկ Վարդանը քու լանյեղ, մենք չիվար ենք, տու վար մի կանաս, գընա՛, ան քու հաղկ կը գա տուս:

Տեղին Շախ կըսը. - Վա՛յ, մըկա ան անկուճ գորպա յը՞:

Կիլնը կանտ կանը, անու սարեն կը յա, Վառիկ Վարդան էվարին նեծիրից կը գա, հիսուն թաղլիթ նեծիր խիտ կիլնը:

Կըսը. - Ո՛ւյ, յանե վար ծի մարտ գա տալ, իս ժիր՝ մարտ գա վար իմ տան:

Էտտեղ Վառիկ Վարդան կառնեն իրարու, կը կըռվեն, Տեղին Շախ կը զանը ըզՎառիկ Վարդան կը սպանը, կերթա Վառիկ Վարդանը սարեն, անու ախջիկ կառնը, կը նըստը: Վառիկ Վարդանի ախջըկան վերեն ժամանակը կընցնը, անու լաճըմ կիլնը, անուն կը դընեն Շիրին Շախ:

Շիրին Շախ ինչ կը ջոջանա, ֆեհմա կիլնը, ան Փարիկ, Շիրին Շախ մա էրագին ըզմեմեկ կը տեսնան, կը սիրվին վար մեմեկու: Շիրին Շախ խորոտ կը ջոջանա, հասակին կը խասնը, կիլնը, ըզծին կը խեծնը, թուր կը կապը վար ուր, կերթա կագիմ, կելնի տուս, կը տեսնա հատե Սըվտակ տեվ, Սեվ տեվ կը կըռվին: Ատե Սեվ տեվ ընչ տարբ տը զանը, Սըվտակ տեվ կը բարանկնա, կիլնը ինչըխ ասեխ: Սըվտակ տեվ ինչ տարբ կը զանը Սեվ տեվուն, Սեվ տեվ կը խաստանա, կը լըցվը, կը ջոջանա, կուռը:

Դորսեն կըսը. - Ի՞նչըխ անեմ, էրթամ Սեվ տեվու կընար, ան չըխոմ կըտրիճ ը:

Ան էլ կերթա Սըվտակ տեվու կընար, Սըվտակ տեվ կըսը. - Աստըծո սիրուն, քի տու կընարըմ, չիլնը ան քաֆը տարբ տեպնա քի, ախըր հա իս ընկիր իմ անու ձեռ, ձի տը ըսպանը, ըզքի էլ չըսպանը:

Շիրին Շախն էլ էսաց. - Թուղ ես էրթամ Սեվ տեվու կըռիվ՝ ըզՍեվ տեվ ըսպանեն:

Սըվտակ տեվը կըսը. - Ջանիլու տարբ անուրն ը, իս զի կը տամ հիրչիվ, չուր ան ուր տարբ կը զանը:

Սեվ տեվ ուր տարբ կը զանը, կը պըրծնը, տորսեն Շիրին Շախ ուր ձին կը խեծնը, կը քըշը վար Սեվ տեվուն, թուրըմ կը զարկը, Սեվ տեվու գըլոխ կը թըռուցը, պոռուցըմ մոտեն կիլնը, գըլոխ կիլնը խատ էրկնուց:

Շիրին Շախ կը տատըր վար ջանդակին, ջանդակը կը փըրտը, Սըվտակ տեվ ձեռ կը տա ըզՇիրին Շախ, կը պըռնը, կը թալը արտաչափըմ կը զատնացըցը:

Սեվ տեվու գըլոխ էրկնուց կը գա տակ, կը տեպնա վար ջանդակին, ջանդակ կը տանը հանդուրթ:

Շիրին Շախ կըսը. - Բեբախտ Սըվտակ տեվ, տու վըրե՞ չըթողիր իս ըզՍեվ տեվ փըրտեր:

Սըվտակ տեվը կըսը. - Շիրին Շախ, խուհգո՛ւտ, արեվո՛ւտ մեռնիմ, իս ան ապով ըզքի թըլցը տեն, անու գըլոխ քի չըտաներ

հանդուրժեք, որ իս ըզքի չըթալեր տեն, ան սերպանտ էր: Տեսա՞ր տեսա՞վ վա՛ր ուր ջանդանկին, էլըմ տարա՞վ հանդուրժեք:

Սըվտակ, Տեղին Շախ էլան, իկին Սըվտակ տեվուչ տունը, Սըվտակ տեվուն էրկու խորոտ ախչիկ կեր, հիրիկուն քընիլու գախ հորողկից Տեղին Շախը, որ իցկեր մեկ ան կուշտ, մեկ ան կուշտ պառկելու գախ: Տեղին Շախն էլ մընչ թախ ան ախչիկ իրիշկից, մընչ թախ ան ախչիկ իրիշկից, չուր խըլխուն ախպոր պես էլան վե:

Տեղին Շախն էլ ահդ արիր ը՝ չուր Փարիկ չառնը, թուհ մարտու մոտ չերթա:

Սըվտակ տեվ էսաց. - Տեղին Շախ, քու մըրագ ի՞նչ կը, ո՛ւզը, տու գիմ խուգին ազատեր ես, ինչ իմ մոտեն գա, իս քի թախսիր չըմ անը, ծի էրկու ախչիկ կա, էրկուսն էլ կը տամ քիկ:

Տեղին Շախ էսաց. - Քու ախչիկքիր իմ մեր, իմ քուրն ին, լա իմ կընիկ Չաչանքտիր տարած ին՝ Փարիկն ը: ԳԳ Չաչանց երկիր, իս տ՛երթամ, չըմ գնա, որ տեղ վե էրթամ:

Սըվտակ տեվ անու կըսը. - Կը յաս ծովու պերան, կը մընաս հանտեխ չուր էվարին, էվարին մութ կը տա, Փարիկ կը գա մա քիկ, մըհա ինչ շիրաթ տ՛անը:

Ան էլ կերթա հանտե, գիշիր կը մընա չուր հանագան Ժա՛մանակ, Փարիկ ախչիկը չըկանա գա, մարտ կը հորողկը, կըսը. - Շիրին Շախին սիցե՛ք, որ կանա թըխ շոտ գա, ծիկ տանը, վա՛ղ չե մեկել որ ծի տը տանին:

Շիրին Շախ կը գա, Սըվտակ տեվուն կըսը. - Իս ի՞նչըխ անեմ, չըմ կանա վա՛ր ծովուն էրթա:

Սըվտակ տեվ ուր ախչկըտիրուն կըսը. - Ախչի՛, էլե՛ք Շիրին Շախի ծեռը, ոտքիր տեղեցե՛ք, որ կանա վա՛ր ծովուն ընցընը:

Սըվտակ տեվու ախչկըտիր անու ծեռը, ոտքիր կը տեղին, լա մեկ փշու՛մ տեղ կը թըղնեն, կըսեն. - Ապա՛ վըրե՞ ան գիշիր մը՛նչ մի մոտեն պա՛զըմ առեց, մը՛նչ... որ աճկուն ը, նա մեկ ոտ թըղ մընա կիսատեղիլ, ուր չա՛րչա՛րվը:

Շիրին Շախ կիլնը, կը յա Չաչանց երկիր, ան մեկ ոտ չը-խուրվը, լա ան մեկել ոտ համա կը խուրվը, ատա՛րգ չա՛րչա՛րվելով կերթա, ըզծով կը խըլըսցուցը: Սըվտակ տեվն էլ մազըմ տըվիր ըզՇիրին Շախ, սիրը. «Ուր նեղ տեղ ընկնիս, մազ տաս կըրակ, իս քի կը խասնեմ, մեկն էլ ծով կը խըլըսցիս, կերթա՛ս Չաչանց երկիր,

խեղեղ կիւնը, ըզմարտիր զըմեն կը տանը, տու կիւնիս ծառ վե,
չուր խեղեղ կիւնը, կը պըրծնը, կիւնը արեւ, խեղեղը տալսը խիտ
կերթաս ծովու պըռուկ, հանտուց ծովու քնվու պես բն'մ կառնես
խն քի, կերթաս, կերթաս քնգնվորը քաղաք, ըզքի կանիս հեքըմ,
քնգնվորը լաճ պրինտնար ը, ըզքի կը տանին ան պրինտնարը
վերա, անտ ծովու քնվ կը տաս վերա, կը լվաս, էլմէլ կը ցըրցնիս
վերա, կը սաղանա: Ան էլ քի կըսը՝ քու ուզիլուն ուզը: Տու էլ կը-
սես՝ իմ տեղ գնտն ը, ծի քու ծին կըպը խեծնիմ էրթամ»:

Ան էլ կիւնը, կերթա անու սածը պես հըմեն կանը, ըզքն-
գնվորը լաճու ծին կուզը, կըսը. - Դն՛, քու սովորցըցողը պերան
կուտը, հայտե՛, իս ահդ իմ արիր, ա՛ռ:

Զին կը տա Շիրին Շախին:

Դորսեն կիւնը, ըզՓարիկ ծին կը քըշը: Դիրիկուն ընչ խնլկ
կը քընեն, կառնը ըզՓարիկ, կը խեծնը ըզծին, ծին կը քըշը: Ատ
ծին վնր ծովուն փըշուր չըր խուրվը: Ինչ վնր ծովուն վե կերթա
սար-ծոր կը կանչեն՝ հա՛, քնգնվորը խարս տարան, Փարիկ
տարան:

Զորս կընարեն Զաչանց ախշկըտիր իկին, անու չուրսբու-
լիւր բըռնեցին, իրիք օր, իրիք գիշիր Փարիկ, Շիրին Շախ խնտ
անքնարքիրուն կըռիվ կանը: Քանը կը սպանը, Զաչանքտիր էլմէլ
կը հավելնան: Իրիք օր, իրիք գիշիր, օր կը մընա, քիչ մընաց, օր
ծովուց իլնը տուս, հանտ նեղ կընգնը, ձեռքեր կը թուլնան, կն-
վաթե կընգնը՝ Սըվտակ տեվու մագ կը տա կըրակ, Սըվտակ տեվ
կը կանչը, կըսը. - Խուհզուտ, արեվուտ մեռնիմ, դու նեղն ես ըն-
կեր, ի՞նչ կուզես, օր անեն:

Շիրին Շախն էլ կը կանչը.

Կուզիմ բիրթիկըմ քնրեղեն,
Պողվըտե բնտանը բուլիւր,
Թըլիմ իմ Փարիկը մեջ,
Դաննամ իմ կըռվու վերեն:

Սըվտակ տեվ կը կանչը.

Իս կիւնիմ բիրթիկըմ քնրեղեն,
Պողվըտե բնտանը բուլիւր,
Էրկըթե տնարգըխքիր վերեն,
Դու թա՛լ քուր ախպոր վերեն,
Դանցը քու կըռվու վերեն:

Շիրին Շախ կըսը.

Կուգեմ բիրթիկըմ քարեղեն,
Պողվըտե բատանը բաւիւր,
Էրկըթե տարգըխքիր վերեն,
Թըլիմ իմ Փարիկ մեջ,
Դանմամ գիմ կըռվու վերեն:

Սըվտակ տեվն կըսը.

Իս կիլնիմ բիրթիկըմ քարեղեն²⁸.

Չորսին տեվ կըսը.

Թա՛լ ախչիկ հոր վերեն, էմէլ չանը:

Կըտին տիր կըսը.

Թա՛լ սանամեր քավրոչ վերեն,
Դա՛ռցը քու կըռվու վերեն:

Տեվ կիլնը բիրթ, Շիրին Շախ ըզկընիկ կը թալը տեվուչ վերեն, տեվ կիլնը բիրթըմ, կը գա հիրար, կընիկ կը մընա մեջ, ինք կը դանմա վար հւր կըռվուն, քանը կը սպանը, տըհա կը շանաման:

Յոթ օր կը կըռվին, ըզասքար կը հաղթը, կիլնը տաւա:

Սըվտակ տեվ կը քակվը, կըսը. - Սանամեր թալիր իս քավրոչ վերեն, ա՛ռ իմ ախպեր:

Շիրին Շախ կիլնը, կառնը ուր կընիկ, կը դանմա տուն, յոթ օր, յոթ գիշիր խարսնիս կանը, կը պսակվը:

Էն կը խասնը ուր մըրագին, դաւք էլ խասնիք ծի մըրագին:

²⁸ Կրկնում է երեք անգամ իր ասածը, երեք անգամ կրկնում է և Շիրին Շախը (Ծ.Բ):